

Отримано: 27 листопада 2024 р.

Прорецензовано: 10 грудня 2024 р.

Прийнято до друку: 22 грудня 2024 р.

e-mail: Tanya_sharova@ukr.net

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5846-6044>

DOI: 10.25264/2519-2558-2024-24(92)-82-86

Шарова Т. М. Тематичні та жанрово-стильові трансформації в малій прозі Костя Гордієнка 1920-х років. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 23(91). С. 82–86.

УДК: 821.161.2

Шарова Тетяна Михайлівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри суспільно-гуманітарних наук,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

ТЕМАТИЧНІ ТА ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В МАЛІЙ ПРОЗІ КОСТЯ ГОРДІЄНКА 1920-Х РОКІВ

У статті розглядаються творчі пошуки й художні новації українського прозаїка Костя Гордієнка на тлі суспільно-політичних зрушень початку ХХ століття. Автор аналізує, як національно-визвольні прагнення та революційний пафос вплинули на літературний процес, зокрема на малу прозу, що стала полем для експериментів з жанровими й стильовими формами. Гордієнко дебютував у 1923 році і впродовж 1920-х років активно звертався до оповідання, нариса та шкicu, зображаючи сучасну йому дійсність, життя робітництва й селянства. На прикладі творів «Баржан», «Червоні роси» та інших досліджується, як традиційні реалістичні підходи поєднуються з модерністськими пошуками: імпресіоністичними й експресіоністичними елементами, впливами символізму та футуризму.

Стаття розкриває вплив революційного піднесення на стилістику та тематику творів Костя Гордієнка, де він використовує символізм, футуризм, імпресіонізм, експресіонізм для відтворення психологічних та соціальних змін. Особлива увага приділена реалістичному зображенню умов праці та побуту, що відображає громадське життя та культурні зрушення, пов'язані з діяльністю робітничих класів.

У дослідженні наголошено, що К. Гордієнко, зосереджуючись на «мобільних» жанрах, уникав розлогих епічних форм, що відображало динаміку буремних подій того часу. Особливу увагу приділено критичним відгукам радянських літературознавців, які часто обмежували творчість письменника ідеологічними стандартами, акцентуючи на «недоліках» його ідейної позиції. Водночас у статті наголошено, що рання мала проза Костя Гордієнка відзначається тематичним різноманіттям, жанрово-стильовою гнучкістю й прагненням до індивідуальної манери, що робить його доробок важливим внеском у літературний процес доби «червоного ренесансу».

Ключові слова: мала проза, жанрово-стильові трансформації, українська література, літературний авангард, суспільно-політичний контекст.

Tetyana Sharova,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor of the Department of Social and Humanitarian Sciences,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

THEMATIC AND GENRE-STYLE TRANSFORMATIONS IN THE SHORT PROSE OF KOST GORDIENKO OF THE 1920S

The article explores the creative searches and artistic innovations of the Ukrainian prose writer Kost Gordienko against the backdrop of the socio-political upheavals of the early 20th century. The author analyzes how national liberation aspirations and revolutionary fervor influenced the literary process, particularly in short prose, which became a field for experimenting with genre and stylistic forms. Gordienko made his debut in 1923, and throughout the 1920s, he actively turned to the short story, essay, and sketch, depicting the reality of his time, the lives of workers and peasants. His works, such as «Barzhan» and «Red Dews», are examined to illustrate how traditional realist approaches merge with modernist explorations, including elements of Impressionism and Expressionism, along with influences from Symbolism and Futurism.

The article reveals the impact of revolutionary enthusiasm on the stylistics and themes of his works, where he employs Symbolism, Futurism, Impressionism, and Expressionism to portray psychological and social changes. Special attention is paid to the realistic depiction of working and living conditions, reflecting public life and cultural shifts associated with the activities of the working classes.

The study emphasizes that by focusing on «mobile» genres, Kost Gordienko avoided extended epic forms, which reflected the dynamic events of that turbulent era. Special attention is also given to the critical reviews of Soviet literary critics, who often limited the writer's creativity to ideological standards, focusing on the «shortcomings» of his ideological stance. Simultaneously, the article notes that the early short prose of Kost Gordienko is characterized by thematic diversity, genre-style flexibility, and a striving for an individual manner, marking his contribution as an essential part of the «Red Renaissance» literary period.

Keywords: short prose, genre-style transformations, Ukrainian literature, literary avant-garde, socio-political context.

Постановка проблеми. У 1920-х роках українська література зазнала значних трансформацій під впливом суспільно-політичних змін та національно-визвольних прагнень. Творчість Костя Гордієнка, одного з яскравих представників української прози цього періоду, віддзеркалює новаторські тенденції та естетичні пошуки тогочасної літератури. Його мала проза, зокрема оповідання, нариса та шкicu, стала експериментальним полем для поєднання традиційних реалістичних підходів із модерністськими стилістичними елементами – символізмом, імпресіонізмом, експресіонізмом та футуризмом.

Аналіз досліджень і публікацій. Суспільно-політичні події в Україні початку ХХ століття, позначені революційним пафосом та національно-визвольними прагненнями, кардинально вплинули на розвиток літературно-мистецької процесу. За аналітично аргументованими висновками науковців материкової України та діаспори (В. Агєєвої, М. Васьківа, Т. Гундорової, Л. Кавун, Ю. Коваліва, Г. Костюка, Ю. Лаврінєнка, С. Ленської, С. Павличко, Ю. Шевельова та багатьох ін.) перше революційне десятиліття в історії українського письменства стало періодом піднесення емоційно-інтелектуального рівня

літератури та розширення її зображально-виражальних можливостей. Більше того, саме в ті «проміжні роки ніби всі сили нації зосередилися на її духовному житті, сублімувалися в її культуру, в творення культурних цінностей» [19, с. 447].

Моменти карколомних змін у житті окремої людини й соціуму загалом найперше фіксувалися поетичними жанрами (переважно лірикою громадянсько-активного спрямування), що бурхливим потоком надходили до читача. Якщо «віршова парость письменства буйненько-таки розкорінилася й видала цілу, можна сказати фалангу голосних заступників, – констатував С. Єфремов, характеризуючи обставини літературного життя 1919–1923 років, – то у прозовій частині руху й навіть робітників далеко менше», «ще гірше з драматичною паростю» [7, с. 610–611]. Схожу думку висловлював на початку 1920-х років Микола Зеров, називаючи українську прозу «широким полем невикористаних можливостей» [8, с. 516], вказуючи на неспроможність молодих письменників повноцінно використовувати «життєвий матеріал» пореволюційної дійсності та відсутність «технічної» можливості його осмислення.

Модерні стильові стратегії забезпечували можливість для вираження енергетики революційного пориву, осмислення багатоплановості життя і психологічних зрушень, для формування новітніх моделей художнього світу. Прикметно, в руслі єдиного типу творчості використовувалися різні (часом взаємозаперечні) стильові напрями. «Навіть у творчості одного автора, як правило, перехреснюються, запліднюють одна одну, вступають у діалог різні, часом, здавалося б, абсолютно несумісні традиції і тенденції» [6, с. 15], – слушно зауважує Тамара Денисова. Скажімо, сплав символістської та футуристичної художніх систем спостерігався в творах Якова Савченка і Михайля Семенка, поєднання елементів імпресіоністичної та експресіоністичної поезики зустрічається у прозі Михайла Хвильового, Андрія Головка, Аркадія Любченка, імпресіоністично-символістських стильових тенденцій – Гната Михайличенка, Михайла Івченка, Григорія Косинки.

Метою статті є дослідження тематичних та жанрово-стильових трансформацій у малій прозі Костя Гордієнка 1920-х років.

Виклад основного матеріалу дослідження. Епічне освоєння нових життєвих процесів потребувало літературної грамотності, художньої майстерності. Натомість творча молодь, часом «не маючи знання, лише куций життєвий досвід, ... нестримно прагнула сказати своє слово, слово не буденне, щось повершити, виголосити своє, принаймні гучне на весь світ почування... разом відчувуючи свою безпорадність, малу силу. Власне це я міг би сказати про себе» [3, с. 92], – таку характеристику когорті письменників 1920-х років (і власне самому собі) давав Кость Гордієнко.

Кость Гордієнко дебютував 1923 року на сторінках газети «Сільськогосподарський пролетар» невеликим оповіданням «Весняний час». Протягом наступних років з'явилося друком більше десятка оповідань і новел, нарисів, серед яких – «Федько», «На руїнах монастиря», «Як я був редактором повітової газети», «Кривий Зуб і Клишоногий», «Баржан», «Харчевня “Розвага друзів”», «Червоні роси», «Там, де царі жили» та інші, які, зрештою, визначили розвиток його творчого шляху в 1920-ті роки. Більша частина малої прози друкувалася в харківських журналах «Гарт», «Червоний шлях», «Всесвіт», «Сільськогосподарський пролетар» та в газетах «Вісті ВУЦВК», «Комуніст». Решта вийшла окремими книжками у харківських видавництвах «Український робітник» і «Книгоспілка». Названі твори дають більш-менш повне уявлення про ранню творчість прозаїка, що розвивалася в руслі реалістичної традиції, почасти тяжіючи до стильових тенденцій модернізму.

Наприкінці 1920-х та на початку 1930-х років критичні атаки не вщухали, у виступах все помітнішими стають елементи вульгарного соціологізму. Ранні твори Костя Гордієнка аналізуються крізь призму «ідеологічної витриманості». Найбільш прикметною ознакою надміру політизованих рецензій є акцентування на незрілих світоглядних позиціях та ідеологічних прорахунках прозаїка, що в художній площині малої прози виявилися через «заземлену концепцію життя», «неправдиве змалювання людини, перекручення радянської дійсності». Зрештою, літературні критики-наглядачі вдалися до відверто-політичних звинувачень, на кшталт: «політичної короткозорості» Костя Гордієнка, «нерозумінні суворо обмеженої ролі приватного капіталу» [13, с. 4] тощо.

Протягом наступних десятиліть щодо характеристики ранньої прози письменника спостерігалися аналогічні тенденції, що й у 30-ті роки. Загальні оцінки аналізованих чи згадуваних оповідань, нарисів здебільшого не виходили за межі стандартизованих трафаретів дозволеного. Промовистим прикладом є артикульовані в 1970-ті роки політично забарвлені, віддалені від об'єктивного аналізу міркування М. Шаповала щодо етапу творчого становлення Костя Гордієнка. Вже традиційно критик вишукував «ухили» письменника, серед яких – «світогляд наївний, філософські уявлення про людину – сумнівні», поверхове сприйняття людини «нібито безконтрольною у своїх вчинках, діях» [16, с. 3] і под.

«Шлях поверхового емпіризму без правильних узагальнень» у ранній період творчості призвів Костя Гордієнка (як і деяких інших) «радянських письменників до безвиході» та «блукання манівцями» [12, с. 298], – докоряв із викривально-повчальною тональністю Л. Смілянський. В умовах послаблення цензурних утисків 1980-х років робилися поодинокі спроби вийти за межі аналізу ідеологічного змісту творів, подати нові версії художньої форми і стилю письменника у межах літературно-мистецького процесу ХХ століття (О. Зінченко «Кость Гордієнко: Літературно-критичний нарис», 1987).

Прийшовши в літературу з досвідом газетяра, Кость Гордієнко з самого початку намагався виробити індивідуальну манеру письма, обравши провідними малі прозові жанри, а згодом – сатиричну повість. Як відомо, драматичні події життя, його бурхлива динаміка, політичні збурення «руйнували психологічні умови і не залишали часу для обсервації та виношування масштабних задумів» [9, с. 440]. Тому основною формою художнього реагування письменник-початківець обирає такі «мобільні жанри», як: нарис, оповідання, шкід, «малюнок з натури», що стануть продуктивними жанровими різновидами і в подальшій літературно-художній практиці. Винесені в заголовок, ці назви не лише жанрово маркують текст, але й виконують функцію конкретизації та доповнення змісту.

Прикметною ознакою ранньої творчості Костя Гордієнка є поєднання у творчій площині реалістичних принципів зображення з модерними пошуками, синтез різних жанрово-стильових парадигм, художнього і публіцистичного дискурсів, що загалом суттєво розширювали виражальні можливості малої прози. Письменник-початківець наполегливо експериментував, шукаючи індивідуально-авторські засоби художньо-естетичного відтворення реалій буття. Найперше варто сказати про використання Гордієнком нарисової форми у процесі осягнення дійсності.

У фокусі письменницької уваги нарис Костя Гордієнка «Баржан» (1926 р.) – праця вантажників у порту Одеси, умови їхнього побуту, громадське життя. У заголовок твору винесено назву робітничого клубу, який заснували портовики. Героями твору є робітники, зображення яких автор обмежує лаконічним колективним портретом. Висуваючи на перший план не особисту долю героя, а проблему, він проминає процес розгортання події і формування характерів, нехтує таким прийомом, як передісторія.

Для твору характерна суворая правдивість у показі життєвих обставин, переданих з усіма подробицями, детальне відтворення умов праці портових вантажників в дореволюційній Росії, які автор порівнює з сучасними умовами роботи, відпочинку й дозвілля (ліквідація неграмотності, видання стінгазети, захоплення грою в шахи, читання періодики, книжок, участь дружин й доньок вантажників у кравецькому гурту тощо). З усього робітничого загалу Кость Гордієнко виокремив робітника Гавриша, знову-таки обмежуючись контурним зображенням героя. Автора передусім цікавить колективний портрет, який він змальовує художніми засобами, треба сказати, доволі майстерно, обираючи кожного разу важливі й цікаві деталі та використовуючи їх як аргументи своїх думок, суджень. Прагнучи розширити жанрові межі, автор вдається до «циклізації» – об'єднання самодостатніх завершених фрагментів за тематичною, образною, стильовою ознакою» [10, с. 68].

Реалістичні тенденції в поєднанні з іронічно-комічними гротесковими засобами виразно окреслюються в оповіданні Костя Гордієнка «Харчевня “Розвага друзів”». Гумористичні «малюнки з натури» «Вулиця вечірня» (1926 р.), «Базар» (1926 р.), надруковані в журналі «Всесвіт» під криптонімом К. Г., є майже фотографічною констатацією побутових спостережень автора в період непу. Прикметно, що у фокус уваги прозаїка в цих творах потрапляє одна ситуація чи один момент, зображений із відтінками сатиричного висміювання.

Костя Гордієнка цікавлять не стільки соціальні умови неспокійної, сповненої соціальних суперечностей сучасності, скільки їх віддзеркалення у житті героїв. Паралельно він художньо осмислює глибину падіння людини «на дно», визначає міру моральної та духовної ницості, до якої вона здатна дійти. У художньому світі митця проходить ціла галерея образів люмпен-пролетарів: корчмар Альоша, його дружина Оксана, безхатченки Спирька, Мефодій, Гнида (оповідання «Харчевня “Розвага друзів”»), п'янички Серж, Поль і Жан (оповідання «Ніч»), повія Тамара (оповідання «Діти») – усі вони несуть тягар брудних звичок. Усі втратили віру в свої сили, реально сприймаючи безжалісну сутність власного життя і того становища, в якому опинилися.

Сцени життя і побут міського «дна» письменник подає підкреслено натуралістично. Натуралістична стилістика особливо відчутна в оповіданні «Червоні роси» (хоча у творі розкривається зовсім інша тема. – Т. Ш.): «Життя прокидалося... Серед бруду, лахміття в бловотинні... спітніле, слизьке... Кліпало віями, позіхало, потягувалося – й сопло носом... Хижа виблискувало очима – стрімголов кидалося у вир // В задушливій атмосфері – гамір. (...) Часами гамір покривають голосні, повні варварської сили вигуки... Скручувалися пальці... кров'яні очі... Скрипка жалібно виводила “Чайку”... Закинувши голову назад, реготала повія» [5, с. 1].

У центрі оповідання «Червоні роси», в якому ще помітні риси учнівства, розкривається драматична подія – арешт у шинку революціонера-підпільника Левка, його перебування в тюрмі і втеча. Хронотоп твору гранично локалізований: зображені події відбуваються протягом одного дня в переддень революції. Життєпис персонажа окреслено лаконічно, кількома штрихами (жив у портовому місті, спілкувався з матросами, розповсюджував листівки), без ретроспективи та послідовного побутописання. Автор зводить до мінімуму експозицію й концентрується власне на кульмінації дії.

«Право й повноваження авторського голосу свідомо делегуються оповідачеві, що встановлює комунікацію з читачем... та інтерпретує запрограмовану творчу концепцію (зрозуміло, авторську) як продукт власних інтенцій та індивідуального мислення» [15, с. 127]. Засобами характеристики виступають висловлювання персонажів (Левка, слідчого, наглядачів), що переважають над сюжетно-подієвим началом та розкривають мотивацію їхніх вчинків, логіку поведінки.

Характерні риси поезики: гранична психологічна напруга та драматична заостреність дії, позірний лаконізм та експресивність, фрагментація письма, використання внутрішнього мовлення персонажів – наближають «Червоні роси» до новелістичного жанру. Зрештою, для твору характерні й такі «класичні» ознаки новели, як: сконденсованість дії, лаконізм, сюжетна єдність, виразний композиційний центр, зведена до мінімуму кількість персонажів тощо [11, с. 510].

В оповіданнях «Федько» (1925 р.), «Кривий Зуб і Клишонагий» (1925 р.), «Діти» (1926 р.) – проникливі історії дітей різного віку та соціального стану, їх моральні страждання й біди, відтворені емоційно, гостро. На передньому плані, як правило, характери й долі дітей із бідняцьких верств, сиріт-безбаченків, «дітей вулиці», їхні відчуття і враження. Автор докладно змальовує тягар непосильної роботи, знущання багатих господарів, зображує екзистенційну самотність і відчай знедоленої дитини у дорослому (нерідко – ворожому) світі.

До слова, майже ніхто з українських прозаїків 1920-х років не обминув «дитячої» теми. Вже класичними стали новели й оповідання «Дівчинка з шляху», «Товариші», «Пилипко», «Червона хустина», «Інженери», повість «Удовині діти» Андрія Головка. Авторська увага в цих творах «зосереджується не стільки на розвитку зовнішнього конфлікту, скільки на неоднозначній позиції малих персонажів, які поряд з дорослими стійко долають складні випробування. Письменник фіксує найтонші деталі, що стосуються кожного юного героя – миттєві настрої, уривчасті, часом хаотичні враження, використовуючи при цьому різноманітні відтінки зорових і слухових асоціацій» [14, с. 202].

Творче осмислення характерів дітей, прискіпливий аналіз дитячої психології та поведінки розгортається в оповіданнях Василя Атаманюка («Василько», 1921 р.; «Товариші», 1922 р.), Степана Васильченка («Приблуда», 1922 р.), Василя Вражливого («Вовчі байраки», 1925 р.; «Життя білого будинку», 1927 р.), Варвари Чередниченко («Що трапилося з Тетею Зорянською», 1926 р.), Івана Багряного («Пацан», 1928). Життя дітей-безбаченків осмислюється в повістях Степана Васильченка «Олив'яний перстень» (1927 р.), Івана Сенченка «Безпритульні» (1927 р.), Івана Микитенка «Уркагани» (1927 р.), його тематично спорідненому романі «Ранок» (1933 р.), у незавершеному романі «1920» (1925 р.) Варвари Чередниченко та багатьох інших. До слова, саме Степан Васильченко, який писав про дітей-сиріт і до революційного перевороту, одним із перших увів у українську літературу образ безпритульного, відображаючи «його внутрішній світ із позицій етичного аналізу соціальної дійсності» [14, с. 204].

У текстах означеного тематичного комплексу багатогранно осмислений внутрішній світ дитини, зафіксовані найтонші поруки дитячої психології. Письменникам вдалося створили низку правдивих образів сиріт, безбаченків, безпритульників, босяків, реалістично змалювавши їхнє життя на заробітках, на базарах і вокзалах, у мандрах та притулках. Маленькі герої перейняті здебільшого не дитячими забавками чи іграшками, а серйозними проблемами виживання в умовах злиднів, голодування, революцій і воєн.

Авторська увага фокусується не на наївному дитячому світосприйнятті, а на неоднозначній позиції персонажів, позбавлених батьківської турботи, які повсякчас переживаючи горе, не губляться у складних ситуаціях життєвих випробувань, не втрачають оптимізму та віри в людину, її внутрішню свободу і благородні наміри. Тяжіння Костя Гордієнка до художньої абсорбції життя дітей у дорослому світі соціальних, класових конфліктів позначилося в оповіданні «Федько». Заголовок оповідання виразно вказує на інтертекстуальні збіги з оповіданням Володимира Винниченка «Федько-халамидник». На кількох сторінках оповідання Костя Гордієнка «Федько» розгортається історія десятирічного хлопчика з бідняцької сільської родини, який власними вчинками і поведінкою, міркуваннями й висновками демонструє ознаки виняткової «дорослості».

Для твору характерна описово-розповідна композиція, фабула максимально зредукована, превалює сюжетна виразність форми. Оповідання «Федько» прикметне й виразною стильовою еклетикою, яка поєднала реалістичну манеру викладу та елементи нового прозописма, що активно розвивалося в українській літературі початку XX століття. Традиційне реалістичне письмо оприявнюється на рівні зовнішнього конфлікту, діалогічного наративу, об'єктивно-описової манери оповіді, не позбавленої часом іронії, сюжетно-подієвого начала [18].

Новаторські пошуки письменника виявилися в елементах сценарної стилістики, характерної для жанру німого кіно, «зорієнтованої на сконденсованість і лаконічність вираження фрази, фрагментарність розповіді, динаміку відтворення “фактажу”, позбавленого деталізації й описовості» [15, с. 245].

Автор скрупульозно аналізує відверто непривабливі сторінки селянського життя: злобу й агресію, фізичне насилля як чи не основний «прийом» виховання сина, неконтрольовані спалахи люті та брутальне ставлення до дружин («...схопив батька Федька за руку, та так, що аж кістки затріщали й кружляючи навколо себе засапано полюсував пужалном. // “Доки-ж, доки-ж це він?” – вогнем било в затьмарену голову. // А батько все кружляв: // – Ось тобі, ось тобі! // Ціла жорстка, люта, ненажерлива вічність тяглася здавалося Федькові, доки батько бив його» [4, с. 5]). В оповіданні «Федько» відсутні картини безпечного дитинства десятилітнього хлопчика – яскраві й радісні, з іграми й забавками, з характерною манерою поведінки.

У творі вирізняється новий підхід до позиції автора, що активно використовувався в українській прозі 1920-х років. В оповіданні «Федько» (так, само, як і в більшості творів цього жанру) Кость Гордієнко демонструє розповідь від першої особи, зливаючи «голос» героя і «голос автора». Вмонтовані в сюжетно-фабульну площину твору, «голоси» сприймаються як єдине ціле. Такий підхід до «присутності» автора в художній структурі тексту, кажучи словами Зінаїди Голубевої, «дозволяє досягти стильової невимушеності, своєрідної емоційної забарвленості розповіді безпосереднього учасника подій» [1, с. 208].

У нарисі «На руїнах монастиря» (1925 р.) увага автора зосереджується виключно на історії заснування дитячого притулку на території знаменитого Охтирського монастиря. Композиція старанно витримана відповідно до вимог жанру: твір складається з невеличких окремих фрагментів – «Останній дзвін», «Священний шантан», «Тернистий шлях», «Заспівав жайворон», «День трудовий» та ін. [19]. У сфері художнього аналізу Костя Гордієнка в нарисі «На руїнах монастиря» – колектив ідеалізованої дитячої колонії, та й у ньому якимось невиразно розрізнені вчителі, вихователі й учні. Розповідає автор про формування дитячого колективу – різнохарактерного, різновікового, з різними життєвими долями – доволі поверхово. Не претендує на масштабність зображення процесу виховання. Такими ж постають образи вчителів-наставників, сенс життя яких постає тільки в самовідданій праці, що слугує прикладом для безпритульних дітей [20].

Прикметна й методика суворих, але справедливих товаришів-наставників, яка головним чином полягала в тому, щоб найбільш активних розбишак, призначивши керівниками над рештою колоністів, перетворити на організаторів дитячої спільноти. Як не дивно, практика перевиховання невдовзі дала результати: «дівчора сама порядкує всюди, керує харчуванням, відає організацією обліку праці, працює на полі, городах» [2, с. 14].

Таким чином, справа виховання нової людини в нарисі подана як цілком завершена, а механізм її створення – як цілком налагоджений, випробуваний і бездоганний. Кінцевий епізод твору є вельми показовим із огляду на ідею радянського виховання дітей, художньо представлену у творі Костя Гордієнка: «цілком перероджені, морально здорові, політично грамотні, свідомі громадські робітники, вони дістали все те, що могли взяти тут, – сьогодні розбредуться, підуть далішими стежками, хто на роботу, хто на цукроварню, на дослідну станцію – до самостійного життя, до роботи» [2, с. 15]. Колонія «на руїнах монастиря» в художній інтерпретації прозаїка (так само, як і в реальному житті) постає своєрідною «утопією раціонального виховання» (вислів О. Філатової) «дітей вулиці».

Цілком очевидно, що у ранній прозі Костя Гордієнка відсутнє романтичне уявлення про реальність. Натомість спостерігаємо трагічний образ світу, обтяжений голодом, небезпекою і страхом самотності, страждання й безнадії, втрати людського в людині. На іншому полюсі художньої моделі зафіксовані контрастні картини радянського міфотворення, пафосні, далекі від правди, ідеологічно зорієнтовані. Іntenції письменника в обох випадках, на нашу думку, визначають духовні й морально-етичні полюси художньо-світоглядної системи письменника-початківця та віддзеркалюють контрверсійність його світобаччя.

Література:

1. Голубева З. С. Український радянський роман 20-х років. Харків: Вид-во Харк. ун-ту, 1967. 215 с.
2. Гордієнко К. На руїнах монастиря. *Всесвіт*. 1925. № 19. С. 12 – 15. 113
3. Гордієнко К. Рясне слово: роздуми і спогади. Київ: Радянський письменник, 1978. 135 с.
4. Гордієнко К. Федько. Харків: Книгоспілка, 1925. 16 с.
5. Гордієнко К. Червоні роси. Харків: Український робітник, 1926. 16 с.
6. Денисова Т. Н. Історія американської літератури XX століття. Київ: Довіра, 2002. 318 с.
7. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ: Феміна, 1995. 688 с.

8. Зеров М. Два прозаїки. *Зеров М. Твори: у 2 т.* Київ: Дніпро, 1990. Т. 2. Історико-літературні та літературознавчі праці. С. 516–526.
9. Історія української літератури ХХ століття: У 2-х кн. Київ: Либідь, 1993. Кн. 1: 1910–1930-ті роки. 782 с.
10. Ленська С. Українська мала проза 1920–1960-х років: на перетині жанру і стилю: монографія. Полтава: ПолтНТУ, 2014. 656 с.
11. Літературознавчий словник-довідник. Київ: Академія, 1997. 752 с.
12. Смілянський Л. Кость Гордієнко. *Радянська література*. 1941. № 4–5. С. 297–320.
13. Смілянський Л. Кость Гордієнко. *Твори: у 4-х т.* Київ: Дніпро, 1971. Т.4. С. 3–21.
14. Філатова О. Автор і текст у системі соцреалізму. Миколаїв: Іліон. 2017. 243 с.
15. Філатова О. Український роман 20–30-х років ХХ століття: типологія авторської свідомості. Миколаїв: Іліон, 2010. 485 с.
16. Шаповал М. Земні джерела. *Літературна Україна*. 1971. 16 березня. С. 3.
17. Шарова Т. Герої твору К. Гордієнка «Повість про комуну» у контексті подвійного стандарту моралі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: зб. наук. пр. Філологічні науки*. Луганськ: ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2013. № 22 (281). С. 202–209.
18. Шарова Т. Жіноча проза: теоретичні засади визначення та класифікація. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. Харків, 2006. Вип. 49. 214 с.
19. Шарова Т.М. Кость Гордієнко: нариси, публіцистика, епістолярій. Харків: Майдан, 2014. 144 с.
20. Шевельов Ю. Вибрані праці: у 2-х кн. Кн. II. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. 1152 с.

References:

1. Holubieva Z. S. Ukrainskyi radianskyi roman 20-kh rokiv. [Ukrainian Soviet novel of the 20s]. Kharkiv: Vyd-vo Khark. un-tu, 1967. 215 s.
2. Gordiienko K. Na ruinakh monasteryia. [On the ruins of the monastery]/ *Vsesvit*. 1925. № 19. S. 12–15.
3. Gordiienko K. Riasne slovo: rozdumy i spohady. [Abundant word: reflections and memories]. Kyiv: Radianskyi pysmennyk, 1978. 135 s.
4. Gordiienko K. Fedko. [Fedko]. Kharkiv: Knyhospilka, 1925. 16 s.
5. Gordiienko K. Chervoni rosy. [Red dew]. Kharkiv: Ukrainskyi robotnyk, 1926. 16 s.
6. Denysova T.N. Istoriia amerykanskoï literatury XX stolittia. [History of American literature of the 20th century]. Kyiv: Dovira, 2002. 318 s.
7. Yefremov S. Istoriia ukrainskoho pysmenstva. [History of Ukrainian literature]. Kyiv: Femina, 1995. 688 s.
8. Zеров М. Два прозаїки. [Two novelists]. *Tvory: u 2 t.* Kyiv: Dnipro, 1990. Т. 2. Історико-літературні та літературознавчі праці. С. 516–526.
9. Історія української літератури ХХ століття: У 2-х кн. [History of Ukrainian literature of the 20th century]. Kyiv: Lybid, 1993. Кн. 1: 1910–1930-ті роки. 782 с.
10. Lenska S. Ukrainska mala proza 1920–1960-kh rokiv: na peretyni zhanru i styliu: monohrafiia. [Ukrainian short prose of the 1920s–1960s: at the intersection of genre and style]. Poltava: PoltNTU, 2014. 656 s.
11. Literaturoznachnyi slovnyk-dovidnyk. [Literary dictionary-reference]. Kyiv: Akademiia, 1997. 752 s.
12. Smilianskyi L. Kost Gordiienko. [Kost Gordiienko]. *Radianska literatura*. 1941. № 4–5. С. 297–320.
13. Smilianskyi L. Kost Gordiienko. [Kost Gordiienko]. *Tvory: u 4-kh t.* Kyiv: Dnipro, 1971. Т.4. С. 3–21.
14. Filatova O. Avtor i tekst u systemi sotsrealizmu. [Author and text in the system of socialist realism]. Mykolaiv: Ilion. 2017. 243 s.
15. Filatova O. Ukrainskyi roman 20–30-kh rokiv XX stolittia: typolohiia avtorskoi svidomosti. [The Ukrainian novel of the 20s and 30s of the 20th century: typology of the author's consciousness]. Mykolaiv: Ilion, 2010. 485 s.
16. Shapoval M. Zemni dzhherela. [Earth sources]. *Literaturna Ukraina*. 1971. 16 bereznia. S. 3.
17. Sharova T. Heroi tvoriv K. Gordiienko «Povist pro komunu» u konteksti podviinoho standartu morali. [The heroes of K. Gordienko's «The Tale of the Commune» in the context of the double standard of morality]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: zb. nauk. pr. Filolohichni nauky*. Luhansk: DZ LNU imeni Tarasa Shevchenka. Luhansk: DZ LNU imeni Tarasa Shevchenka, 2013. № 22 (281). S. 202–209.
18. Sharova T. Zhinocha proza: teoretychni zasady vyznachennia ta klasyfikatsiia. [Women's prose: theoretical foundations of definition and classification]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriia «Filolohiia»*. Kharkiv, 2006. Vyp. 49. 214 s.
19. Sharova T.M. Kost Gordiienko: narysy, publitsystyka, epistolarii. [Kost Gordienko: essays, journalism, epistolary]. Kharkiv: Mайдan, 2014. 144 s.
20. Shevelov Yu. Vybrani pratsi: u 2-kh kn. Кн. II. [Selected works]. Kyiv: VD «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2008. 1152 c. 491.